

References

1. Anderson V. Geomenedzhment i geomarketyng jak instrumenty stalogo rozvytku v umovah konkurencii' regioniv // Ekologizacija ekonomiky jak instrument stalogo rozvytku v umovah konkurentnogo seredovyshha. – Naukovyj visnyk, 2005. – Vyp.15.7. – S.224–230.
2. Bjelova L. O. Reformuvannya systemy upravlinnja osvitoju za umovy decentralizacii' miscevoogo samovrjaduvannja / L. O. Bjelova [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2014-1/doc/3/01.pdf>
3. Bordovskaja N. V., Rean A. A. Pedagogyka: Uchebnyk dlja vuzov. – SPb.: Pyter, 2001. – 304 s.
4. Vystuplenie lorda Kroutera, pervogo rektora Otkrytogo universiteta Velikobritanii [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.open.ac.uk/lifelong-learning/papers/3957797A-0001-7E8F-0000015700000157_JCalderPaper-noabstr.act.rtf.
5. Gluzman A. V. Professional'no-pedagogicheskaja podgotovka studentov universiteta: teorija i opyt issledovanija: Monografija. – K.: Poiskovo-izdatel'skoe agentstvo, 1998. – 252 s.
6. Distancionnoe obrazovanie v stranah mira: faktor masshtabnosti [Elektronnyj resurs] / O. M. Karpenko, M. D. Bershadskaja, Ju. A. Voznesenskaja, L. A. Gadrani // Transgranichnoe obrazovanie: sovremennye realii i perspektivy: nauch. trudy SGA. – M., 2008. – S.11–39. – Rezhim dostupa: http://www.muh.ru/.Docs/content/public/public_2008_karpenko_om.doc
7. Dzenijel Dzh. Instrumenty poznaniya (Knowledge Media) dlja mirovyh universitetov: uvelichenie masshtabov dejstvija novoj metodologii v Otkrytom universitete, ili real'ny li virtual'nye university? [Elektronnyj resurs] / Dzh. Dzenijel // Materialy seminaru direktorov po voprosam informatiki i vychislitel'noj tehniki. Snoumas Viladz, shtat Kolorado, 10 avgusta 1998. – Rezhim dostupa: <http://www.gdenet.ru/bibl/menegment/system/1.2.html>
8. Kudin V. O. Zasoby masovoi' informacii' ta profesijna osvita: filosof's'ko-pedagogichnij aspekt doslidzhennja. – Harkiv: NTU «HPI», 2002. – 207 s.
9. Makhburni G. Globalizacija: nova paradygma polityky vyshhoi' osvity. Vazheli globalizacii' jak politychna paradygma vyshhoi' osvity // Vyshha shkola. – 2001. – №1. – S.104–119.
10. Meshhaninov O. P. Suchasni modeli rozvytku universytets'koi' osvity v Ukraini': teorija i metodyka: Dys. ... doktora pedagogichnyh nauk: 13.00.04 – Teorija ta metodyka profesijnoi' osvity. – Kyi'v, 2005. – 494 s.
11. Modernizacija systemy upravlinnja osvitoju v Ukraini': dorozh'nja karta reform / Gorunenکو O., Afanas'jeva V., Bazeljuk V., Drach I., Klymenko Je, Rjabova Z.; za zag. red. Gorunenکو O. – K., 2014. – 84 s.
12. Nikolajenko S. M. Teoretyko-metodologichni osnovy upravlinnja innovacijnym rozvytkom systemy osvity Ukrainy: monografija / S. M. Nikolajenko. – K.: Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2008. – 419 s.
13. Novikov A. M. Rossijskoe obrazovanie v novoj jepohe: Paradoksy nasledija, vektory razvittija. – M.: Jegves, 2000. – 272 s.
14. Parejjada Franses Sole, Bertran Jozep Koll', Jernandes Teresa Navarro. Universitetskoe planirovanie i razvitie [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.aha.ru/~moscow64/educational_book/educational_book7
15. Ryzhak L. Gumanizacija vyshhoi' osvity Ukrainy v konteksti Bolons'kogo procesu // Sociogumanitarni problemy ljudyh. – 2008. – №3. – S.14–22.
16. Romanovs'kyj O. O. Fenomen pidpryjemnyctva v universytetah svitu: monografija. – Vinnycja: Nova Knyga, 2012. – 504 s.
17. Selezneva N. A. Razmyshlenija o kachestve obrazovanija: mezhdunarodnyj aspekt // Vyshee obrazovanie segodnja. – 2004. – №4. – S.35–44.
18. Specifika megauniversitetov kak sovremennoj obrazovatel'noj infrastruktury / O. M. Karpenko, I. A. Krutij, D. S. Zueva // Socis. – 2007. – №10. – S.80–85.
19. Clark B. R. The higher education system. – Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1986. – 344 p.
20. Daniel John S. Mega-universities and Knowledge Media / John S. Daniel // Technology Strategies for Higher Education. – London, 1996.

Mykhailichenko M. V., Ph.D in Pedagogical Sciences, doctoral student of the National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), bvp51@ukr.net

The conglomerate forms of organization of university education process: the search of a single form of administration

The article presents the specifics of functioning and further development of modern market production on the basis of sustainable unbalance (E. Bauer's term)

opposite to the principle of dynamic balance which requires a new higher school graduate; an expanded list of organization models of universities which have established as and functioned in the world prominent educational establishments. We offer to choose the most effective models for Ukraine. The ones who are to reform higher education in Ukraine should change their vision and to optimize the structure of national system of vocational education taking into account governmental decentralization which enables the system of local self-governance and regions to develop.

Keywords: education, university, administration, state, the public, society, market, model, optimization, graduate, entrepreneurship, autonomy.

* * *

УДК 11/14:94(7/8)«18»

Розпутна М. В.,
аспірантка кафедри філософії,
факультет філософської освіти і науки,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
rozputnamiaria@gmail.com

Діяльність метафізичного клубу в інтелектуальному середовищі американської освіти і науки другої половини 19-го століття

Досліджено історію формування Метафізичного клубу, який існував у другій половині 19-го століття у Сполучених Штатах Америки. Розглянуто історичні передумови формування постійними учасниками клубу нових філософських понять, зокрема започаткування ідей прагматизму.

Метою дослідження визначасмо – дослідити розвиток, історію та становлення одного з найвпливовіших філософських об'єднань Сполучених Штатів Америки кінця 19-го століття – Метафізичного клубу як прикладу формування та розвитку філософських об'єднань сьогодення.

У якості методологічного інструментарію роботи обрано: феноменологічний метод – використовується при визначенні характеру та основних принципів розвитку Метафізичного клубу; системний – для обґрунтування визначеності даного об'єднання в різних системних зв'язках; аналітичний – з метою огляду матеріалу для формування теоретичних і методологічних основ дослідження; компаративний – для виявлення значення філософських та наукових клубів в освітніх та історичних процесах; історичний – при аналізі розвитку Метафізичного клубу у Сполучених Штатах Америки.

Робиться висновок, що Метафізичний клуб існував з січня до грудня 1872 року (у Гарвардському університеті, Кембридж, штат Массачусетс), а також у 1879–1885 роках (в Університеті Джонса Гопкінса, Балтимор, штат Меріленд). Основними членами клубу були Чонсі Райт, Чарльз Пірс, Вільям Джеймс, Джон Дьюї. Метафізичний клуб мав чітку структуру, обговорення велись у формі дискусій, нарад, презентацій. На засіданнях клубу зазвичай було від 6 до 20 учасників. Основні питання, які розглядалися на засіданнях, – це питання тогочасних реалій та політичної ситуації Сполучених Штатів Америки другої половини 19-го століття. Результатом діяльності Метафізичного клубу було запровадження основ нового філософського напрямку – прагматизму.

Ключові слова: метафізичний клуб, освіта, прагматизм, політика, філософський клуб.

Соціальні зміни, що зараз відбуваються в Україні, сприяють розвитку нових культурних об'єднань, адже здійснюється перегляд духовних цінностей суспільства, поширюється багатогранність культурного життя, підсилюється регіональний інтерес до розвитку культури та філософії, йде суттєво нове формування суспільної та творчої інфраструктури країни. На даному етапі є важливим визначити складові нової соціальної та духовної культури, де філософські клуби, які матимуть чітку мету, методологію та структуру, зможуть в перспективі стати основою для оновлення змісту цієї духовної культури та адаптації її до сучасних потреб як окремого індивіда, так і суспільства загалом. Наразі феномен філософських клубів є майже не дослідженим. Зазвичай розглядається лише поняття «клуб», причому виключно у культурно-дозвілєвій діяльності, що не має жодного стосунку до наукового світу.

Повертаючись до питання дослідження феномену розвитку і формування Метафізичного клубу, варто

значити, що аналізом функціонування цього об'єднання займалися лише декілька американських дослідників – Луї Менанд, Джон Хук, Томас Шорт, Макс Фіш [10; 9; 12; 8]. Окрім того, про діяльність клубу також писали і самі його учасники – Джон Дьюї, Чарльз Пірс, Чонсі Райт, Вільям Джеймс [7; 11; 13; 14]. В Україні тема Метафізичного клубу залишається мало досліджуваною, відомо, що свою увагу приділяли вивченню даної організації такі українські вчені – С. С. Кравченко, Г. А. Вдовина та ін.

Детальний розгляд матеріалів, що стосуються розвитку Метафізичного клубу в Сполучених Штатах Америки дає можливість виявити основну спрямованість роботи клубу, його структуру, а також мету. Нарізі розвиток філософських клубів знаходиться на етапі раннього становлення, водночас практична галузь розвитку філософських кіл, особливих професійних зібрань, має багатомісячну історію існування та розвитку. Подібні зустрічі мають чіткі методологічні засади, принципи, механізми діяльності. Зосереджуючи увагу саме на Метафізичному клубі, варто підкреслити, що це об'єднання вчених заклало основи та дало визначення багатьом важливим поняттям американської філософії, що свідчить про надзвичайну ефективність проведених зустрічей. Варг не забувати про те, що членами клубу були видатні американські філософи, зокрема, Чарльз Пірс, Вільям Джеймс, Джон Дьюї та інші, які до Метафізичного клубу вже мали суттєві здобутки у науці. Тема дослідження є актуальною, адже вона дає можливість окреслити чіткі межі становлення філософського клубу як складового елементу рушійних сил політики та економіки країни, зрозуміти освітню спрямованість Америки у 19-му столітті.

Метою дослідження є визначити особливості розвитку Метафізичного клубу у американському інтелектуальному середовищі 19-го століття як яскравого прикладу процесу розвитку сучасних філософських об'єднань та спільнот.

Радикальні та суттєві зміни в суспільстві, соціальні та економічні реформи України формують досконало нові умови для позитивного розвитку національної культури, задоволення інтересів людини і залучення її до соціально-культурної творчості. Одним із найпотужніших напрямків розвитку культурної діяльності людини є активна участь у творчих та наукових об'єднаннях, зокрема, філософських клубах.

Сучасні уявлення про розвиток та основні функції філософських спільнот спричиненні новим розумінням культури розвитку: особистісний та духовний зріст стимулює розвиток індивідуальності та формування принципово нових понять у суспільстві. Свою увагу зупинимо саме на філософських, культурних клубах, які є офіційним об'єднанням представників наукової, політичної, економічної сфери.

Досить цінний досвід з розвитку культурно-наукової спільноти мають країни Західної Європи та США з їх суттєвою потужною культурою освіти та самоосвіти. Нині налічують більш ніж 100 філософських організацій у всьому світі. Філософські об'єднання у США починають свою історію із початку 18-го століття, зокрема найстарішими і найсильнішими клубами сьогодення вважають – Кембриджське філософське товариство, Американська асоціація філософських

вчителів, Американська католицька філософська асоціація, Американський етичний союз, Американська філософська асоціація, Американське філософське товариство, Гегелівське товариство Америки, Метафізичне товариство Америки, Товариство Джона Дьюї (Axtelle, 2007, p. 220). Що стосується Європи, то філософські організації починають формуватись із 19-го століття, наприклад, Європейське товариство аналітичної філософії Європейське товариство філософії та психології, Британська філософська асоціація, Гегелівське товариство Великобританії та інші. Як правило, це добровільні або офіційні організації, що об'єднують лідерів управлінських, наукових кіл, професійної діяльності, які допомагають місту, країні, то досягнення кращого життя, взаєморозуміння та миру в усьому світі. Що стосується України, то на сьогодні існує ряд об'єднань, які в основному сформувались під керівництвом університетів, наприклад, Національний університет «Києво-Могилянська академія» – Клуб політично-філософських дискусій, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Факультет філософської освіти і науки – «Філософський дискусійний клуб», та регіональні Полтавський університет економіки і торгівлі – «Філософське коло», Національний університет «Острозька академія» – **Філософський гурток «Антропологічний дискурс». Також окремі і потужні розвиток мають комерційні культурні проекти, такі як Київській філософський клуб «Міневра», літературний клуб «Пломінь», Культурний проект, завданнями яких є винайдення альтернативних моделей гуманітарної освіти, спираючись на досвід та місцевий контекст, де в основу покладені програми із філософії та мистецтва.**

Дані наукові та філософські напрямки об'єднують: можливість неформального спілкування, атмосферу співтовариства; можливість дослідження нових понять, систем та подальше їх впровадження у суспільне життя. Важливим є те, що у процесі міжособистісної взаємодії та роботи у членів клубу формуються спільні цінності і традиції клубу, визначається система ролей.

Участь у філософському клубі мотивується не лише спільністю інтересів та поглядів. Суттєву роль у цьому відіграє можливість самоідентифікації особистості в клубі, а також самовираження згідно особистісних критеріїв.

Отже, розуміючи, які серйозні філософські клуби є у США, Європі, ми бачимо, що Україна лише починає свій шлях на терені – філософських організацій. Тому ставимо за мету дослідити Метафізичний клуб у США, як приклад філософського об'єднання, який формувався в дещо схожих умовах, в яких сьогодні Україна.

19 століття в Сполучених Штатах Америки характеризується періодом революцій, відміни рабства, війн, індустріалізації, розвитку духовної та культурної сфери. У будь-який період суспільних змін освітня система країни потребувала реформування та розвитку, тому у цей час зазвичай засновувались зовсім нові культурні напрямки. У цей час в університетах почали з'являлись об'єднання студентів та викладачів, які, здавалося, навіть у своїй меншості формували принципово нові філософські напрямки, ідеї та поняття. У Сполучених Штатах найсильніші філософські клуби того часу були у Іллінойсі та Міссурі. Епідемія філософських клубів

активно розвивалася також у літніх школах. Яскравими прикладами є Школи філософії Конкорд та Школи культурологічних наук Гленмора [8, с. 128]. Духовне та культурне життя у Сполучених Штатах Америки розвивалось у різноманітних дискусійних клубах, одним із найбільш видатних був Метафізичний клуб, заснований у січні 1872 року у Кембриджі [10, с. 201].

Метафізичний клуб – це неофіційне об'єднання, яке було засновано групою студентів–інтелектуалів у Гарвардському університеті у Кембриджі у 1872 році та яке у 1879–1885 роках продовжило своє існування вже в Університеті Джона Гопкінса у Вермонті. Існування цієї організації можна умовно поділити на два окремих періоди (адже учасники, розглянуті питання та виокремлені поняття суттєво відрізняються):

1) Перший період: січень 1872 – грудень 1872 року. Основною темою даного періоду було поєднання та розвиток концепцій і поглядів майбутніх учених, які стали фундаментом для формування поняття «прагматизм».

2) Другий період: жовтень 1879 – березень 1885 року. На цьому етапі розглядалися питання психологічного характеру, питання істини, релігії, які були актуальними для тогочасних філософських течій Європи. Зокрема, були досліджені питання напрямків романтизму, ідеалізму, німецької класичної філософії, позитивізму, демократії та свободи.

Найголовніший доказ того, що Метафізичний клуб в Кембриджі існував раніше, можна знайти у листі брата Вільяма Джеймса, Генрі, написаного Кембриджа 4 лютого 1872 року Чарльзу Еліоту Нортону в Дрезден. Його брат Вільям, Венделл Холмс та «інші юнаки, – писав Генрі, – об'єдналися, щоб сформувати Метафізичний клуб, де вони захоплювали сперечаючись з приводу різних питань» [8, с. 128].

Безпосереднім приводом для цього постскрипту є те, що Пітер Вінн, який був студентом Кембриджу в другій половині дев'ятнадцятого століття, звертає увагу на ще один лист Генрі Джеймса, вперше опублікований в 1974 році. Цей лист був адресований Елізабет Бун, яка зі своїм батьком Френсісом знаходилася у Флоренції та займалася живописом. Поруч з ними мешкали Ернст Гризановський, лікар і колишній дипломат польського походження з німецькою освітою, та його англійська дружина. Генрі і Вільям Джеймс познайомилися з Е. Гризановським пізніше, під час їх перебування у Флоренції. При цьому, ім'я Е. Гризановського та деякі його погляди були вже відомі у Кембриджі. Важливо відзначити також, що у жовтневому номері «North American Review» за 1871 рік була опублікована стаття Е. Гризановського «Регенерація Італії», що була прочитана дев'ять років потому Вільямом Джеймсом у його роботі «Великі люди, великі думки і навколишнє середовище». 24 січня 1872 року Генрі Джеймс написав Елізабет Бутт з Кембриджа: «Я вітаю вас з паном Гризановським та його метафізичними уроками. Мій брат наразі допоміг заснувати метафізичний клуб у Кембриджі, членом якого ви можете розраховувати стати» [8, с. 129]. Це стало найбільш раннім з відомих доказів того, що у Кембриджі існував Метафізичний клуб, а його учасниками були випускники та лектори Гарвардського університету – Чарльз Пірс (філософ, логік, математик), Чонсі Райт (соціолог, публіцист),

Вільям Джеймс (філософ, психолог), юристи Ніколас Сент–Джон Грін та Джозеф Бенгс Ворнер, Олівер Венделл Голмс молодший (суддя Верховного суду), Джон Фіск (філософ, історик), Френсіс Еллінгвуд (автор «Наукового теїзму»), Генрі Боуен (професор філософського факультету Гарварду). Окрім того, учасниками клубу були студенти Чарльза Пірса: Еллі У. Девіс, Джон Дьюї, Фабіан Франклін, Бенджамін Айвз Гілман, Джозеф Ястров, Крістін Ладд–Франклін, Алан Маркванд, Оскар Х. Мітчелл, Чарльз У. Ніколз, а також видатні вчені того часу – А. Т. Брюс (біологія), Х. Г. Стенлі (психологія), Г. Ньюел Мартін (біологія), Джордж С. Морріс (філософія), Іра Ремсен (хімія), У. Т. Седжвік (фізіологія) та Едмунд Бейчер Вільсон (генетика). Інколи відвідували засідання клубу професори Університету Джона Гопкінса – Саймон Ньюком (математика), Генрі А. Ровланд (фізика), Дж. Дж. Сильвестр (математика) і Вільям Двайт Вітні (санскрит / лінгвістика) [4, с. 82–135].

В межах соціального та культурного життя Америки дискусії та обговорення тогочасних проблем у Метафізичному клубі мали велике значення та принесли значні успіхи. Всі учасники Метафізичного клубу зазвичай цікавились тими проблемами та питаннями економіки та політики, які були важливі для інтелектуальної частини населення, вважаючи, що саме ця впливова категорія людей може стати рушійною силою розвитку суспільства, яку потім підтримає уся країна.

Значимо також, що засідання Метафізичного клубу відбувались 1–2 рази на тиждень в Кембриджі або вдома у Чарльза Пірса чи Вільяма Джеймса та завжди фіксувалися у так званому «Журналі засідань» [12, с. 3]. Цікаво, що ця організація отримала саме таку назву саме через те, що її учасники обговорювали наукові питання зі сторони еволюціонізму та метафізики, незважаючи на тодішні домінуючу парадигми позитивізму та агностичизму.

Одними з ключових представників Метафізичного клубу були Чарльз Пірс та Вільям Джеймс, і лише потім Джон Дьюї. Все тому, що вважається, що саме вони запропонували прагматичне бачення певних етичних проблем. Кожен із членів клубу був повністю заглиблений у ідеї теорії еволюції, однак наукові роботи та особисті погляди у кожного були доволі різні. Тим не менше, вчених об'єднували цікавість та продуктивність їх зустрічей. Маючи в основі своїх поглядів схожі ідеї, вони відігравали надзвичайно важливу роль у становленні філософської думки Америки. Завдяки їм американська філософія перейшла на радикально новий етап свого розвитку, у ній з'явилося чітке уявлення про демократію, освіту та свободу.

Метафізичний клуб був одним із найвпливовіших об'єднань Америки 19-го століття. Відомо, що у той час існували такі філософські клуби, як Гегельянський клуб, філософської спілки Сент–Луїса і Клуб Канта, Філософська спілка в Каліфорнійському університеті, епоха філософських клубів займала потужне місце також у літніх школах, зокрема у Школі філософії у Конкорді і Школі культурологічних наук у Гленморі [8, с. 130].

Досліджуючи стенограми, наукову літературу, першоджерела, можемо зробити висновок, що Метафізичний клуб пережив декілька етапів становлення,

проте одне завжди залишалось незмінним – цілеспрямованість зустрічей та їх характер. Відомо, що кожного разу, коли відбувалися засідання, був присутній секретар, який вів протокол зустрічей клубу. Зазвичай зустрічі проходили за обговоренням джерел та текстів, що стосувалися логіки, психології, етики тощо.

На засідання клубу здебільшого приходило від 6 до 20 дослідників, кожен із них мав можливість висловити свою думку щодо теми обговорення. Варто відзначити, що робота клубу проходила у трьох форматах:

- дискусії (колективне обговорення проблемних питань з метою виявлення конкретних понять);
- наради (колективне зібрання науковців для розгляду конкретних питань, для обговорення яких учасники мали достатньо компетенції);
- презентації (висування нових рішень та ідей у формі, прийнятній для усього зібрання).

Отже, ці зібрання мали чітко сформульовану тему та цілі, після закінчення обговорень формувался підсумок, окреслювалося коло проблем та питань, які необхідно було вирішити. Важливо, що на початку зустрічі зазвичай вибиралась декілька ключових робіт, які потім обговорювалися.

Дослідивши історію створення та етапи становлення Метафізичного клубу, нам вдалося виділити наступні основоположні принципи цієї організації:

- спільність інтересів учасників клубу;
- чітка періодичність зустрічей, що мали позитивний результат;
- добровільність і неофіційність зустрічей;
- стосунки, що будувалися на спільних професійних, інтелектуальних та моральних принципах.

Вищезгадані постулати лягли в основу багатьох сучасних об'єднань молодих науковців, які у майбутньому, сподіваємося, сформуують потужні філософські течії, що увійдуть у світову історію.

Таким чином, розуміємо, що Метафізичний клуб був досить організованою структурою, що мала чітку методологічну основу.

Метафізичний клуб будувався передусім на наступних переконаннях: можливості неформального спілкування, атмосфері співтовариства; можливості дослідження нових понять, систем та їх подальше впровадження у суспільне життя. Важливим є те, що у процесі активного спілкування та тісної взаємодії у членів клубу сформувалися спільні цінності і традиції клубу, була сформована система ролей.

Участь у філософському клубі будувалася не лише на спільності інтересів та поглядів. Суттєву роль також відігравала можливість самоідентифікації особистості в клубі, а також самовираження, згідно особистих переконань.

Отже, визначивши, яке значення для учасників клубу мало членство у ньому, тепер ми краще розуміємо важливість формування подібних спільнот, які б виступали основою для формування загальних філософських та культурних понять.

Сучасні уявлення про розвиток та основні функції філософських спільнот сформовані новим розумінням культури розвитку: ідеєю про те, що особистісне та духовне зростання стимулюють розвиток індивідуальності та формування принципово нових понять у суспільстві.

Соціальна, політична та економічна ситуація у 1870-х роках в Америці була досить напруженою, адже це були роки після громадянської війни, у якій індустріальний та демократичний Північ переміг у війні аграрний та консервативний Південь. Важливо те, що перемога Півночі означувала скасування рабства у Сполучених Штатах Америки. Це означало, що населення країни тепер було змушене працювати самостійно або використовувати найману робочу силу, якій треба було платити [5]. Таким чином, стиль життя освічених класів країни досить кардинально змінився, ринкова економіка також почала змінювати свій вектор: у південних штатах інтелектуали та науковці, які раніше отримували кошти зі здачі земель та ренти із плантацій, після відміни рабства стикнулися з потребою самостійно заробляти на життя. Виходячи з цього, варто зазначити, що тогочасні освітні заклади у США майже не витрачали державні кошти на утримання університетів, тим паче не фінансувалися відділення, які не приносили практичного результату. Саме тому лівова частка університетів Америки існувала за рахунок пожертвувань меценатів або випускників. Це стосувалося і Гарвардського університету.

Отже, у післявоєнні роки активно починають розвиватися наукові кола, численні організації випускників та студентів, що існують на власні пожертвування учасників. Метафізичний клуб у цьому сенсі розвивався так само, як і інші подібні організації – за рахунок внесків його учасників.

Проблеми тогочасної філософії, етики та еволюційної теорії піднімалися – усі ці питання піднімалися на засіданнях Метафізичного клубу. Із впевненістю зазначимо, що проблеми, які досліджувалися членами клубу, мали значний вплив на розвиток США як країни. Наприклад, Олівер У. Холмс, Ніколас Сент-Грін зробили значний внесок у розвиток правової системи Сполучених Штатів Америки, зокрема заклавши основи правового реалізму [6]. Олівер Холмс, легендарна особистість у юридичних колах США, згодом став суддею Верховного Суду США. У цей же час у Гарварді велись постійні суперечки з приводу релігійних та етичних питань, які здебільшого були викликані боротьбою поглядів на походження людини між прихильниками теорії Дарвіна та креаціоністами. Ці теми активно обговорювалися у Метафізичному клубі. Зокрема, американський вчений на ім'я Філіп Вайнер у своїй роботі «Чонсі Райт, захисник Дарвіна, попередник прагматизму в еволюції і засновник прагматизму» наводить приклад листування двох учасників клубу, Чонсі Райта та Френсіса Аббота [13]. У одному з листів Чонсі Райт наступним чином дає відповідь на питання «Чому ми існуємо?»: «В житті взагалі не має як такого сенсу, окрім його збереження, продовження та примноження. Я взагалі не впевнений, що є можливість відповідати і задавати такі питання» [12, с. 120–140]. Як бачимо, Чонсі Райт був запеклим прихильником теорії еволюціонізму.

Варто підкреслити, що етичні ідеї Метафізичного клубу мали вагомий вплив на подальший розвиток філософської думки. Зокрема у своїй роботі «Закріплення вірувань» Чарльз Пірс формулює ідею про 4 методи життя: «метод завзятості», «метод авторитету», «апріорний метод» і «науковий метод», де врешті-решт приходиться до висновку, що «науковий метод» є

найбільш важливим та вагомим. Вважається, що саме ця робота стала відправним пунктом розвитку терміну «прагматизм», основи якого були сформульовані саме у Метафізичному клубі. Цікаво, що у своїй роботі «Прагматизм» Вільям Джеймс не приймає поглядів Чарльза Пірса, а натомість поєднує прагматизм із психологізмом [14].

Таким чином, можемо зробити висновок, що у Метафізичному клубі були дійсно закладені основи філософських поглядів американських вчених, які отримали своє відображення у їх подальших працях.

Отже, по-перше, досліджено період існування Метафізичного клубу: із січня до грудня 1872 року він існував у Гарвардському університеті (Кембридж, Массачусетс), а у 1879–1885 роках – в Університеті Джонса Гопкінса (Балтимор, Меріленд). Його постійними учасниками були американські вчені Чонсі Райт, Чарльз Пірс, Вільям Джеймс, Джон Дьюї. У подальшому ідеї, що обговорювалися ними у клубі, були розкриті у працях самих вчених.

По-друге, виявлено, що Метафізичний клуб мав системний характер: зібрання були періодичними, фіксувалися та проходили у формі дискусій, нарад та презентацій. Зазвичай обговорювалися питання, що стосувалися психології, істини, релігії, еволюціонізму, ідеалізму тощо.

Таким чином, можна стверджувати, що Метафізичний клуб є чітким прикладом зразкового розвитку філософського клубу, адже його учасники, відомі американські філософи, проводили досить жваві дискусії та обговорення найгостріших питань тогочасності. Підкреслимо також, що саме у Метафізичному клубі зародилися ідеї філософії прагматизму, яка в подальшому зіграє важливу роль у філософії усього 20-го століття.

70-ті роки 19-го століття у Сполучених Штатах Америки були часом, коли політична, економічна та освітня системи адаптувалися радикально нових умов життя, що сформувалися на території країни після Громадянської війни. Всі ідеї та погляди, що існували у інтелектуальній еліті тогочася, були зруйновані, тому виникла необхідність у формуванні нових філософських та наукових систем. Спрямованість цих систем повністю відповідала духу того часу: основним поняттям був практичний сенс, що і стало причиною появи нового поняття у філософії – терміну «прагматизм». Відомо, що протягом одного з засідань Чарльз Пірс прочитав невідому доповідь, де згадувалися основи прагматизму. Частина цієї доповіді були покладені в основу праць «Закріплення вірувань» (Peirce, 1996) та «Як зробити наші ідеї ясними» [11], які, на думку дослідників, ознаменували початок розвитку філософії прагматизму.

Отже, дослідження діяльності Метафізичного клубу та його учасників потребує переосмислення історичних, соціальних та економічних змін у суспільстві як тогочася, так і сьогодні. Так само, як і Америка часів Метафізичного клубу, Україна нині переживає подібні моральні та етичні зміни у суспільстві, страждає від недостатнього фінансування державних освітніх закладів. Усі ці фактори вимагають формування нових об'єднань та спільнот науковців та дослідників, які здатні запропонувати державі дієві способи виходу із кризи, а також сформувати суттєво нові поняття та погляди на сучасний розвиток суспільства.

Список використаних джерел

1. Agar H. The Price of Union / H. Agar. – Boston: Houghton Mifflin Co., 1966. – 349 p.
2. Arieti S. The American Handbook of Psychiatry / S. Arieti. – New York: Basic Books. Associates, Inc., 1959. – 280 p.
3. Axtelle G. E. H. Gordon Hullfish and the John Dewey Society // Educational Theory. – 2007. – Vol.13, No.3. – P.220–221.
4. Brent J. Charles Sanders Pierce: a Life / J. Brent. – Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1985. – 380 p.
5. Curti M. The Social Ideas of American Educators With New Chapter On The Last Twenty Five Years. – New Jersey, Pageant Books, Inc.: Henry Holt And Company, 1959. – 670 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://archive.org/details/socialideasofame013027mbp>
6. Dewey J. German Philosophy And Politics / J. Dewey. – New York: Henry Holt And Company, 1915. – 152 p.
7. Dewey J. James Marsh and American Philosophy // Journal of the History of Ideas. – Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 1941. – Vol.2, No.2 (Apr., 1941). – P.131–150. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.jstor.org/stable/2707110?seq=1#page_scan_tab_contents
8. Fisch Max H. Was There a Metaphysical Club in Cambridge? – A Postscript // Transactions of the Charles S. Peirce Society. – 1981. – Vol.17, No.2 (Spring, 1981) – P.128–130. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.jstor.org/stable/40319912?seq=1#page_scan_tab_contents
9. Marsh // Shook John R. The Dictionary of Early American Philosophers. – Bloomsbury Publishing USA, 2012. – P.688. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=oOqoAwAAQBAJ&pg=PA688&lpg=PA688&dq=DR+MArsh+Dewey&source=bl&ots=nT91NjXwrR&sig=HdbHVYmYlgGY5j3eYbJLhkn2Dy0&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwj6naGrkPLPAhXIJ5oKHYJFAi4Q6AEIHDA#v=onepage&q=DR%20MArsh%20Dewey&f=false>
10. Menand L. The Metaphysical Club / L. Menand. – London: Flamingo, 2002. – 576 p.
11. Peirce C. S. Chance, Love, and Logic: Philosophical Essays by the Late Charles S. Peirce, the Founder of Pragmatism / C. S. Peirce. – Lincoln: University of Nebraska Press, 1998. – 115 p.
12. Wiener Philip P. The Peirce Langley Correspondence and Peirce's Manuscript on Hume & the Laws of Nature // Proceedings of the American Philosophical Society. – 1947. – Vol.91, No.2. – P.201–228.
13. Wright C. Letters of Chauncey Wright: With Some Account of His Life (1878) / C. Wright. – Ithaca: Liberal Arts Press, 2009. – 120 p.
14. Джеймс В. Прагматизм / В. Джеймс. – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 2000. – 156 с. // Dzheymys V. Pragmatizm / V. Dzheymys. – Kiev: Vidavnychiy dim «Alternativ», 2000. – 156 s.

Rozputna M. V., postgraduate student of the Department of Philosophy, Faculty of Philosophy Education and Science, National Pedagogical Drahomanov University (Ukraine, Kiev), rozputnamariia@gmail.com

Activity of the Metaphysical Club in the intellectual environment of American education and science in the second half of the 19th century

The article examines the history of the formation of the Metaphysical Club, which existed in the second half of the 19th century in the United States of America. It also gives full awareness of the historical prerequisites for the formation of new philosophical concepts by the permanent members of the club, in particular the initiation of the ideas of pragmatism.

The purpose of the article is to study the development, history and formation of one of the most influential philosophical unions of the United States of the late 19th century – the Metaphysical Club as an example of the formation and development of modern philosophical associations.

As methodological tool of work it is chosen: the phenomenological method – used in determining the nature and basic principles of the development of the Metaphysical Club; Systemic – to substantiate the certainty of this association in various system bonds; Analytical – in order to examine the material for the formation of theoretical and methodological foundations of the study; Comparative – to identify the significance of philosophical and scientific clubs in educational and historical processes; Historical – when analyzing the development of the Metaphysical Club in the United States of America.

It is concluded that the Metaphysical Club existed from January to December 1872 (at Harvard University, Cambridge, Mass.), as well as in 1879–1885 (at Johns Hopkins University, Baltimore, Maryland). The main members of the club were Chauncey Wright, Charles Peirce, William James, John Dewey. The metaphysical

club had a clear structure, meetings were held in the form of discussions, meetings, presentations. At the meetings of the club there were usually from 6 to 20 participants. The main issue that was considered at the meetings is the question of the contemporary realities and political situation of the United States of the second half of the 19th century. The result of the Metaphysical Club was the introduction of the foundations of a new philosophical brunch – pragmatism.

Keywords: metaphysical club, education, pragmatism, politics, philosophical club.

* * *

УДК 373.5.091.214

Єськова О. В.,
аспірантка кафедри філософії,
ХНПУ ім. Г. С. Сковороди
(Україна, Харків), yeskow@yahoo.com

ХРИСТІАНСЬКА ЕТИКА У КУРИКУЛЯРНИХ ОПЦІЯХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ НОВОЇ ШКОЛИ

Досліджується проблематика питання формування і цілеспрямованого виховання духовного та психологічного розвитку школярів за допомогою такого виховного і освітнього інструмента яким є християнська етика. Також у статті розглядається таке новітнє направлення у освітньому процесі як курикулярність.

Так як поставлена проблема є досить актуальною, то метою даної статті є розкриття основних шляхів формування емоційно-моральних милосердних якостей в процесі вивчення основ християнської етики у школі, та ролі у цьому процесі курикулярних опцій.

В освітньому процесі релігія може бути присутньою і як особиста ідентичність вчителя або учнів, і як предмет вивчення. Разом з тим релігія як окремий предмет всередині освіти можлива тільки в умовах виробленого загального розуміння і згоди. І у церкви, і у школі є головне завдання: формувати свідомість людей з метою прищепити їм певні соціальні, моральні та інтелектуальні навички.

Ключові слова: виховання, курикулярність, християнська етика, учнівська молодь.

Курикулум як педагогічний феномен останнім часом все активніше інтегрується у вітчизняний освітній простір в умовах європейської спрямованості розвитку української освіти. Багатомірність курикулуму актуалізує його аналіз із позиції сутнісних характеристик, можливості запровадження в українську освіту, варіантів кореляції з усталеними підходами до структурування змісту освіти та організації навчального процесу.

В Україні проблемі курикулуму присвячено праці І. Борисенко, О. Жижко, О. Матвієнко, Н. Мельник, С. Клепка, О. Савченко та ін., де розкриваються характеристики і сама сутність курикулуму, співвідносяться концепти курикулуму та змісту освіти.

У зарубіжжі феномен курикулуму вже давно є предметом дослідження багатьох учених протягом тривалого часу. Серед найвідоміших з них є С. Браславскі, Д. Гудленд, В. Келлі, А. Росс, Л. Стенхауз, Р. Тайлер, Дж. Шваб, М. Янг та ін. Зазначені та інші вчені запропонували цінні ідеї щодо історичних витоків, сутності, типологізації курикулуму, його розвитку в умовах глобалізації.

Метою цієї статті є розкриття основних шляхів формування емоційно-моральних милосердних якостей в процесі вивчення основ християнської етики у школі, та ролі у цьому процесі курикулярних опцій.

Реальність сьогоденного життя є такою, що кожен із людей гостро відчуває явний дефіцит дбайливого і чуйного ставлення один до одного. І у такий складний час особливо гостро цей дефіцит підтримки відчувають на собі діти шкільного віку. Найбільша складність

представляється в таких проявах милосердя, коли треба поступитися власними інтересами, своїми бажаннями заради іншої людини; позитивно сприйняти незнайому людину, навіть зовні непривабливу, або слабку чи хвору і при цьому проявити щиро доброзичливість, турботу і співчуття.

Ось саме на цьому принципі і побудоване основне завдання предмета «Основи християнської етики». Саме на допомозі учням глибше осмислити саму суть моральних вчинків, дати поняття як їм самостійно висловлювати своє бачення і ставлення до них, відкрито і щиро проявляти милосердя до оточуючих.

Проблематика питання відносно викладання християнської етики в школі, і взагалі щодо релігійного виховання в Україні, було підняте ще на початку 1990-х років. Серед українських педагогів все більше лунає думка відносно того, що моральну кризу сучасного суспільства обумовлену руйнуванням основ духовного життя, необхідно відроджувати шляхом виховання.

Вітчизняна педагогіка використовує низку різних підходів до необхідності релігійного виховання дітей. Деяка частина педагогів вважає, що напрямок християнського виховання є досить природним для України і воно є невід'ємною частиною культури розвинених країн, то інша частина апелює до того аспекту, що Україна виступає як поліконфесійна держава, в той час як школа є формою світського закладу.

Вже у 1992 року навчальний предмет «Основи християнської етики» був введений школами Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської областей як експериментальний, а у 1998 році – став обов'язковим. З 2000 року таке ж рішення підтвердили школи Рівненської області.

Не дивлячись на те, що у школах Центральної і Східної України теж присутній предмет «Основи християнської етики», основному він пре подається факультативно, так як враховується поліконфесійний склад населення у цих регіонах.

Курс «Основи християнської етики» виступає як дисципліна з християнсько-світоглядним, культурним та освітньо-виховним спрямуванням. Він не є безпосереднім вченням віри, бо в нього не включені релігійні обряди, і не ставиться за мету залучення до визначеної конфесії. Викладанням предмету передбачено виховання в учнів таких моральних принципів як повага до свободи совісті, терпимість до релігійних та світоглядних переконань; толерантність в українському суспільстві.

Мета даного курсу полягає у формуванні в учнів представлення про християнські моральні якості. Під час процесу досягнення цієї мети передбачено реалізацію наступних завдань:

- ознайомити учнів з базовими основами християнської моралі як формою фундаменту загальнолюдських цінностей;
- ознайомити учнів з такими християнськими моральними цінностями як: істина, благочестя, добро, любов, краса, гідність, обов'язок, совість, честь;
- допомога учню у формуванні свідомої і відповідальної особистості беручи за основу християнські духовні, моральні і культурні цінності;
- створити належні морально-етичні умови для самопізнання і самореалізації [2, с. 4].